

Hvorfor en tynd kop the når vi trænger til en stærk kop kaffe? - en kritisk kommentar til en uambitiøs arbejdsmarkedspolitik

Skrevet af: **Jens Lind** | Offentliggjort: 15. december 2013

Kommissoriet for regeringens ekspertgruppe om beskæftigelsesindsatsen indeholder kun lidt nyt. Regeringens manglende ambitioner for beskæftigelsespolitikken hænger sammen med antagelsen om, at arbejdsløshed skyldes den enkeltes manglende vilje til at tage et arbejde. Dette skal ses i lyset af Socialdemokraternes ideologiske skifte fra velfærdsstat til neoliberal konkurrencestat med angreb på de kollektive aftaler, afmontering af flexicurity og en uambitiøs beskæftigelsespolitik til følge.

Regeringen har nedsat en ekspertgruppe til at komme med forslag om en styrket beskæftigelsesindsats i Danmark. Formålet med udredningen er overordnet at besvare følgende spørgsmål: "1. Hvordan sikres en beskæftigelsesindsats, der hjælper de ledige hurtigst muligt i varig beskæftigelse? 2. Hvordan sikres en meningsfuld beskæftigelsesindsats, der tager udgangspunkt i den enkelte lediges behov - uden at svække princippet om, at ledige skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet? 3. Hvordan kan samarbejdet mellem virksomheder og jobcentre styrkes, herunder hvordan sikres et optimalt jobmatch, fx så virksomhederne får den mest kvalificerede arbejdskraft, og ledige kommer i varig beskæftigelse?" (Kommissorium for udredning af den aktive beskæftigelsesindsats)

Det er svært at se noget nyt og potentielt kreativt i dette. Det er alt sammen velkendt stof, og resultatet vil efter alt at dømmes blive nogle mindre justeringer i politikken forvaltning. Det er trist at se et så lavt ambitionsniveau, når landet, som det nævnes i indledningen til kommissoriet, har omkring 750.000 mennesker i den arbejdsdygtige alder mere eller mindre permanent uden for beskæftigelse. Videre er det vel overraskende, at der nedsættes et udredningsudvalg med et så uambitiøst kommissorium på et område, hvor regeringen siden sin tiltrædelse har ført en politik, der er blevet stærkt kritiseret for blot at videreføre den tidligere regerings politik.

Man fristes til at skønne, at gruppen er nedsat, fordi regeringen vil have et påskud til ikke at foretage sig noget med henvisning til, at den afventer resultatet af gruppens arbejde og reaktionerne fra arbejdsmarkedets parter. Og så håber den på, at krisen i mellemtiden slår over i et opsving, så vi glemmer alt om problemerne på arbejdsmarkedet. Helst inden næste valg, for så er chancerne større for et genvalg. Og når enden er god, er alting godt.

Det ville have set bedre ud, hvis regeringen i stedet havde til hensigt at rette op på den fortsatte liberalistiske strategi gående ud på at forringe de arbejdsløses rettigheder og levevilkår med det sigte at øge incitamenterne for de arbejdsløse til at gå i arbejde. De manglende ambitioner i beskæftigelsespolitikken er vel netop nært sammenhængende med antagelsen om, at arbejdsløsheden skyldes den enkeltes manglende vilje og incitament til at tage et arbejde. Beskæftigelsespolitikken indhold bliver med dette udgangspunkt til en række foranstaltninger, der skal gøre livet surt for de arbejdsløse, så de kan skynde sig at finde et arbejde. De tidligere borgerlige regeringers vellykkede destruktion af beskæftigelsespolitikken aktive elementer - hvor juvelen i kronen var kommunaliseringen af forvaltningen og privatiseringen af de beskæftigelsespolitiske aktører - gennem en konsekvent satsning på ydmyggelsen af langtidsarbejdsløse i hovedløse aktiveringer og en fuldstændig opgivelse af jobcentrenes formidling af arbejde, vil måske med udredningsrapporten i hånden blive en smule modificeret, men hovedbudskabet om beskæftigelsespolitikken ubetydelighed vil blive fastholdt. De passive elementer - først og fremmest arbejdsløshedsforsikringen - skal fortsat forringes, da også den

nuværende regering er overbevist om, at her er et væsentligt element til forøgelse af incitamenterne til at tage et arbejde, samt et godt instrument til at holde lønnen nede og dermed forbedre konkurrenceevnen.

De seneste mange års lovprisning af flexicurity er endegyldigt forladt. I fagbevægelsen, socialdemokratiet og til venstre herfor var det en udbredt opfattelse, at flexicurity var et godt redskab i den politisk-økonomiske diskurs til at undgå de mest brutale liberalistiske dogmer i politikken. Sammen med opportunistiske 'eksperter' klappede man i de små hænder, når Claus Hjort Frederiksen berømmede den danske aftalemodel og flexicurity-modellen. Nu havde man ham, troede de. Når han sagde sådan, kunne det ikke være regeringens hensigt for alvor at forringe beskæftigelsespolitikken og de arbejdsløses forhold. Flexicurity var bolværket mod liberalisme og deregulering. Gennem de næsten 10 år, hvor de borgerlige regeringer havde magten i 00'erne, lukkede socialdemokrater, fagforeninger og de andre øjnene, når forringelserne lykkedes. Ganske vist fik de med Dansk Folkepartis hjælp forhindret regeringens planer om en statslig fælles a-kasse, men de fik ikke forhindret nedbrydningen af det fagligt afgrænsede forsikringsystem (hvilket medførte den eksplosive vækst i de gule fagforeninger), og ganske vist lykkedes det i nogle år at forhindre forbuddet mod eksklusivaftaler, men med EU i ryggen fik regeringen dette stik hjem, og det samme med ulovliggørelsen af overenskomsternes deltidsklausuler.

Sammen med afviklingen af beskæftigelsespolitikken og efterlønsordningen og forringelserne i arbejdsløshedsforsikringen (og kontanthjælpen) var disse fagforeningsfjendske indgreb væsentlige skridt på vejen til en øget konkurrence på arbejdsmarkedet og helt efter den liberalistiske lærebog om øget ulighed som motivationsfaktor og utrygheden som katalysator for forbedring af konkurrenceevnen.

Hvad er på spil?

Det er indlysende, at det der er lagt op til med ekspertudvalgets kommissorium ikke vil genskabe en aktiv arbejdsmarkedspolitik eller flexicurity-modellen som krumtappen i beskæftigelsespolitikken. Kommissoriet er simpelthen for uambitiøst.

For 45 år siden, da 60'ernes lovrevision blev udformet for at lave en aktiv arbejdsmarkedspolitik efter svensk forbillede, krævede fagbevægelsen 'fuld erstatning for tabt arbejdsfortjeneste'. Arbejdsløsheden blev set som et samfundsskabt fænomen og så er det rimeligt, at fællesskabet kompenserer dem, det går ud over. Fra starten af 1970'erne (1972) var dagpengenes generelle og individuelle maksimum sat til 90% af hhv. gennemsnitslønnen og den enkelte arbejdsløses tidligere løn. I starten af 1980'erne var den gennemsnitlige kompensationsgrad for lønarbejdere på omkring 80% af tidligere løn. I dag er den under 50%.

I starten af 1980'erne var retten til dagpenge i princippet uendelig. Ganske vist bortfaldt dagpengeretten efter 2 ½ års arbejdsløshed, men den arbejdsløse havde ret til et jobtilbud, hvor dagpengeretten kunne genoptjenes efter ½ års arbejde. Og sådan kunne det i princippet fortsætte. I løbet af 1980'erne blev der sat begrænsninger på antallet af genoptjening, og i 1995 blev den maksimale dagpengeperiode sat til 9 år (inklusive 2 år på orlov), og genoptjening af dagpengeretten under aktivering blev ophævet. Siden blev dagpengeperioden nedsat til 4 år, og for tiden er den nede på 2 år (med den i år vedtagne indfasningsperiode). Genoptjeningstiden er forlænget fra ½ til 1 år.

Rådighedskravene er blevet skærpet siden 1979 (det såkaldte 'børnepasningscirkulære') gennem øgede krav til at tage arbejde langt fra bopælen og uden for sit faglige område, samt alle mulige krav til at vise sin aktive jobsøgning - f.eks. kravet om at dokumentere at have søgt et arbejde fire gange ugentligt.

Hvis flexicurity-modellen skal genetableres, er det altså massive dagpengeforhøjelser og markante lempelser i adgangen til dagpenge, der skal på programmet. Dette scenarie ser ikke ud til at være i spil lige for tiden. Nu anses arbejdsløsheden ikke for at være samfundsskabt mere. Arbejdsløsheden er den arbejdsløses egen skyld. Det er et frit valg. Du har selv valgt at blive arbejdsløs. Som Margaret Thatcher sagde: "They have priced themselves out of jobs." Du kan bare gå ned i løn, så skal du nok finde et arbejde. Og vi hjælper dig skam ved at forringe arbejdsløshedsforsikringen, for det øger dit incitament til at tage et arbejde.

Fra velfærdsstat til konkurrencestat

I et interview i Politiken den 24. august 2013 bekendte finansministeren, at han troede på konkurrencestaten. Han sagde bl.a.: "Vores reformer handler kun delvist om økonomiske nødvendigheder skabt af globaliseringen og krisen. Vi gennemfører reformerne fordi vi mener, at de er vejen til et bedre samfund. [...] Selvfølgelig er der et pres udefra - økonomiske realiteter, underskud på de offentlige finanser, globalisering o.s.v - men det er ikke kun det. Derfor er reformkursen og konkurrencestaten ikke bare et konjunkturfænomen, som betyder at vi kan komme tilbage til den gamle velfærdsstat når krisen er overstået. Reformkursen og konkurrencestaten er kommet for at blive."

Den socialdemokratiske velfærdsstat er hermed undsagt af socialdemokratiet selv. Specielt efter 2. Verdenskrig blev velfærdsstaten bygget op ud fra ideen om, at kapitalismen medførte nogle sociale problemer for befolkningen, som velfærdsstaten skulle afbøde. Arbejdsløshed, fattigdom og ulighed skulle begrænses, og de sociale konsekvenser afbødes. I teorierne om velfærdsstaten blev graden af dekommodificering (et noget kluntet begreb, der vel betyder noget i retning af afvareliggørelse på dansk) en målestok for dybden og bredden i velfærdsstatens politikker og institutioner: Jo mere velfærdsstaten begrænsede markedets direkte og afgørende betydning for befolkningens velfærd, jo mere udviklet velfærdsstat var der tale om. Kapitalismens konkurrence og varegørelse af menneskene skulle afbødes, fordi erfaringen var, at den medførte sociale problemer for en stor del af befolkningen.

Denne dekommodificeringsstrategi er forladt med konkurrencestaten. Nu er det en vigtig opgave for staten at sikre, at konkurrencen på markedet for arbejdskraft er effektiv. I stedet for at reducere konkurrencen skal staten øge den. Mere fundamentalt kan et opgør med socialdemokratismens kernestrategi vel ikke formuleres? Det er virkelig en tung og massiv hjørnesten, der bliver fjernet fra den bygning, der blev rejst i hine tider. Men helt overraskende er det naturligvis ikke, men det er nok den stærkeste markering af tilslutningen til den liberalistiske ideologi, vi har set efter at de nordiske socialdemokrater afsvør sig keynesianismen i starten af 1990'erne og tilsluttede sig det ny-liberalistiske paradigme, som EU's indre marked og efterfølgende politisk og økonomisk integration blev bygget op omkring.

Det er ikke svært at spå - slet ikke om fremtiden

Mange måtte knibe sig selv i armen i foråret, da vi oplevede en socialdemokratisk finansminister aktivt presse på for at afskaffe kollektive aftaler om arbejdstiden i skolerne og gymnasierne. Det er sjældent, en socialdemokrat så åbenlyst angriber tilkæmpede lønmodtagerrettigheder og aftalesystemets udbredelse. Baggrunden er altså troen på konkurrencestaten og den ukritiske tilslutning til new public management og dermed styrkelsen af ledelsens magt og indflydelse på bekostning af de ansatte.

Disse liberalistiske angreb på de kollektive aftaler, forringelserne i arbejdsløshedsforsikringen og en uambitiøs beskæftigelsespolitik skyldes ikke den økonomiske krise og er altså ikke en midlertidig foranstaltning til at komme igennem krisen. Det er derimod udtryk for en tilslutning til præcis den samme strukturforandrende strategi, som tidligere borgerlige regeringer har ført. Og det skyldes således heller ikke de aftaler om regeringsgrundlaget, der blev indgået i det sorte tårn ved

regeringsdannelsen efter valget.

På beskæftigelsespolitikens område kan vi altså forvente mere af samme slags. I stedet for at føre en politik, der genetablerer principperne og ambitionerne i den aktive arbejdsmarkedspolitik og dermed flexicurity-modellen, får vi reguleringer, der fremmer konkurrencen og uligheden på arbejdsmarkedet. Niveauet for arbejdsløshedsdagpenge bliver ikke hævet. Tværtimod. Det bliver sænket yderligere, men vi kan måske forvente en øget indsats over for arbejdsløse, der har specielt svært ved at sælge deres arbejdskraft. Resten må markedet klare.

Og markedet er købers marked. Når arbejdsløsheden fastholdes på et relativt højt niveau og vilkårene for de arbejdsløse forringes, sænkes lønnen og arbejdsforholdene forringes. De ansatte bøjer nakken for arbejdsgivernes krav og finder sig i, at magtbalancen på arbejdspladsen forskubbes i arbejdsgivernes favør. Over alt på arbejdspladserne mødes de ansatte i disse år med krav og direktiver fra arbejdsgiverne. Samarbejdsinstitutionerne findes stadigvæk, men kun som formelle rutiner. Det er arbejdsgiverne, der bestemmer, og de behøver ikke mere samtykke fra de ansatte om dette og hint. 'New managerialism' har i stigende grad erstattet snakken om en inddragende personalepolitik, det gode eller udviklende arbejde og den lærende organisation m.v. Nu har ledelsen ikke brug for samarbejde, kun lydighed. 'Thi de har magten og æren i evighed. Amen!'